

VASKUTI GERGELY

Kriminológiai Tanszék

Témavezető: dr. Gönczöl Katalin professor emeritus

KÍSÉRLET A PROSTITÚCIÓ FOGALMÁNAK MEGHATÁROZÁSÁRA

1. Bevezetés – Változékonyság és megosztottság

„(...) a társadalmi struktúrák és mentalitások változásával a prostitúció mind alakváltozatait, mind funkcióit tekintve maga is képlékenyen változott/változik.”¹

Nem adható a prostitúcióra vonatkozó olyan definíció, amelyben a témával foglalkozó szakemberek többsége egyetértene. Ennek egyik oka az, hogy a prostitúció és a róla való gondolkodás is kulturálisan meghatározott. Vagyis a prostitúció jelensége (működése, felépítése, szereplőinek köre), társadalmi és jogi megítélése eltéréseket mutat a történeti, a földrajzi és a kulturális dimenziók mentén egyaránt.

A meghatározást az is befolyásolja, hogy a prostitúciót minden korban jelentős közérdeklődés övezi, tekintettel arra, hogy kérdése egyúttal a szexualitást, a férfi és nő – hatalmi struktúrába ágyazódott – viszonyát is érinti. Ebből fakadóan a prostitúció jelensége „*alkalmas felületet biztosít*” a különböző, mélyben lappangó társadalmi feszültségek és az ezekkel járó, gyakran polarizálódott vélemények összeütközésére.² Roger Matthews hét olyan aspektust vagy kérdést („mítoszt”)³ ír le, melyek egyrészt megkerülhetetlenek a prostitúció meghatározásával összefüggésben, másrészt pedig a rájuk adott válaszok, a féligazságok elfogadása vagy elvetése kifejezi a különböző érvelések közötti különbséget.⁴ A továbbiakban a témánk szempontjából legfontosabb öt féligazságot fogom áttekinteni.

2. Féligazságok

2.1. A legősibb mesterség

Már-már közhelyessé vált az a kijelentés, hogy a „*prostitúció a legősibb mesterség*”. Két kérdést, inkább kételyt vet fel ez a megállapítás.

---

¹ LÉDERER 1999. 21.

² Erre példa a 19. századtól folyó liberális és radikális feministák közötti folyamatos és meddő vita.

³ A Matthews által használt kifejezés helyett én a „féligazság” terminusát használom, amely kifejezi, hogy e meggyőződések bírnak valóságos alappal, azonban csak korlátozásokkal fogadhatók el.

⁴ MATTHEWS 2008. 22-40.

A prostitúció történetével foglalkozó írások⁵ megállapítják, hogy az évezredes múlttal rendelkezik. Pontosabban fogalmazva: már az ókorban is jelen volt olyan intézmény, amelyet ma a főbb dimenziókban prostitúciónak neveznénk.⁶ Ugyanakkor kérdéses, hogy valóban beszélhetünk-e a szó klasszikus értelmében vett mesterségről, szakmáról. Nyilvánvaló például, hogy a prostitúció történelmi gyökerének tekintett szakrális prostitúció esetében ez az állítás nem állja meg a helyét.⁷

Még fontosabb probléma e tézissel kapcsolatban, hogy immanens módon sugallja: prostitúció mindig is volt, mindig is lesz, ezért a vele való foglalkozás értelmetlen – a kijelentés tehát alkalmas a probléma „szőnyeg alá söprésére”, meggátolva az elméleti és gyakorlati odafordulást.⁸ Igaz ugyan, hogy a más-más szabályozási modellt alkalmazó országok a prostitúció jelenségét kielégítően kezelni nem képesek.⁹ Ezt jelzik az emberkereskedelem és más, prostitúcióval összefüggő bűncselekményeknek a prostitúció szabályozásával együtt járó változásai^{10,11}, illetve magának a prostitúciónak a – szabályozásra és más társadalmi tényezőkre „reagáló” – folyamatos alakulása.¹²

Ugyanakkor azonban a prostitúció hierarchizált, a társadalom komplexitását tükröző világának vannak olyan szereplői, akikre egyértelműen áldozatként kell tekintenünk. Így a prostitúció ősiségéről, „megváltoztathatatlanságáról” szóló féligazság komoly morális aggályokat vet fel: nem tehetünk ugyanis olyan kijelentést, amely immanens módon azt sugallja: „*áldozatok mindig is voltak és lesznek, a velük való foglalkozás ebből következően kilátástalan, felesleges*”.

2.2. A prostitúció mint válasz a férfi nem szükségleteire

Ez a féligazság abból ered, hogy a szexuális vágy ugyanolyan mindent elsöprő ösztönkésztetés, mint az éhség, vagy a szomjúság. Azzal azonban nem számol, hogy szerte a világon éppen a szexualitásra vonatkoznak a legerősebb kulturális normák.¹³

Ez az álláspont szem előtt téveszti a kliensekre vonatkozó kutatások eredményeit is, melyek szerint jelentős részük párkapcsolatban él, a prostitúció felé vezető fő motívumuk gyakran a kíváncsiság, nem pedig kielégítetlen szexuális vágyaik.¹⁴ Ez pedig elvezethet ahhoz a lehetséges másik féligazsághoz, mely szerint valójában a kínálat tartja fent a keresletet.

Nem gondolom, hogy bármelyik véglet (a kereslet tartja fent a kínálatot/a kínálat tartja fent a keresletet) önmagában megállná a helyét, helyette egymást erősítő folyamatokat tételezek fel. Részben tehát elfogadom a kijelentést: tény, hogy a kereslet

⁵ Lásd: BENJAMIN, Harry M. D. – MASTERS, R. E. L. (1964); illetve: SCHREIBER Emil (1917).

⁶ SCHREIBER 1917. 11-19.

⁷ MATTHEWS 2008. 35.

⁸ MATTHEWS 2008. 36.

⁹ TAMÁSI 2012. 330.

¹⁰ GOLDING 1994. id. BENSON – MATTHEWS 1995. 397.

¹¹ Jó példa erre Hollandia, amely ahelyett, hogy az engedélyezett és felügyelt bordélyok létesítésével védett és biztonságos feltételeket biztosítana a prostituáltak számára, valójában a prostitúciós célú emberkereskedelem egyik első számú célországává vált (ROBERTSON 2012. 6.)

¹² SZÉCSÉNYI 2010. 315.

¹³ MATTHEWS 2008. 25.

¹⁴ BENSON – MATTHEWS 1995. 404.

hozzájárul a kínálat fennmaradásához. Így azonban, a prostitúció áldozatait tartva szem előtt kijelenthető, hogy a „*kereslet részben hozzájárul az áldozatok ki- és újratermeléséhez*”. E gondolatiságot tükrözi a hazai szabályozás akkor, amikor büntetni rendeli például a 18. életévüket be nem töltött személyek szexuális szolgáltatásait anyagi ellenszolgáltatás fejében igénybevevőket. Ugyanakkor az elkövetői oldal jogi fenyegetettsége önmagában nem jelent valódi segítséget vagy odafordulást – a fejlett szociális és gyermekvédelmi intézkedések megléte nélkül a jogi fenyegetettség éppen a jelenség rejtettségét, ezáltal pedig az áldozatok kiszolgáltatottságát erősítheti.

2.3. A prostitúció áldozat nélkülisége

Gyakran hangoztatott nézet, hogy a prostitúció valójában áldozatokat nélkülöző jelenség, legyen az deliktumként vagy munkaként kezelve. Ez a kijelentés azonban számtalan alapvető fontosságú kutatási eredményt hagy figyelmen kívül.

Megfeledeznek egyrészt maguknak a prostituáltaknak az áldozatiságáról. Figyelmen kívül hagyja a szolgáltatást nyújtók élettörténetében gyakran megjelenő, ennél fogva sokszor a prostitúció okaként kezelendő gyermekkori elhanyagolást, bántalmazást,¹⁵ szexuális abúzust, amelynek következtében a gyermek éppen azt éli meg, hogy nem ő uralja testét és szexualitását.¹⁶ Megfeledeznek a kizsákmányolt gyermekekről, akiket – sok „szakértői” véleménnyel¹⁷ szemben – egyértelműen áldozatnak kell tekintenünk.¹⁸ Nem veszi figyelembe a prostitúció „holdudvarát”, a prostituáltakat kizsákmányoló, belőlük hasznot húzó bűnelkövetők körének működését. Végül pedig nem vesz tudomást arról, hogy munkájuk során milyen gyakran esnek áldozatul a prostituáltak klienseiknek, a „futtatójuknak” vagy éppen a rendőröknek.¹⁹ Legyen szó utcán vagy magánlakásban dolgozó prostituáltakról, az erőszak megélése, az áldozattá válás potenciális veszélye és igen gyakori élménye életük szerves részét képezi.²⁰

A prostitúció áldozat nélküliségéről szóló kijelentés nemcsak maguknak a prostituáltaknak gyakori viktimizációjáról feledkezik meg – az áldozatok köre valójában jóval szélesebb. Ilyen értelemben áldozatnak tekinthetők a prostituáltak gyermekei²¹ (a szülő rendszertelen életviteléből és jellemzően rossz anyagi helyzetéből fakadó, azzal gyakran együtt járó elhanyagoló nevelés miatt), valamint a prostitúció szempontjából érintett területek közelében lakók.²² A radikális feminista érvelés ezen is túlmegy, amikor azt állítja, hogy maga a női nem tekintendő a prostitúció áldozatának, hiszen a nőiség áruba bocsátása azt az üzenetet hordozza, hogy a női test és szexualitás a férfi

¹⁵ STEBBINS 2010. 79.

¹⁶ COY 2009. 64.

¹⁷ VIDRA et al. 2015. 139.

¹⁸ GYURKÓ 2011. 28-29.

¹⁹ RAPHAEL – SHAPIRO 2004. 136.

²⁰ BENSON – MATTHEWS 1995. 404-405.

²¹ Egy amerikai kutatás eredményei azt mutatták, hogy az utcai prostituáltak több mint kétharmadának van gyermeke (MARTIN et al. 2010. 1260.)

²² MATTHEWS 2008. 28.

nem vágyainak eszköze, ami felett az arra képesek (azt megfizetni tudók) tulajdonjogot élveznek.²³

Térjünk azonban vissza a szolgáltatás nyújtójához. Több kutatóhoz és elméleti szakemberhez hasonlóan én is meg merem kockáztatni a kijelentést, miszerint a szolgáltatás nyújtójának szempontjából a prostitúciónak nem feltétlen velejárója a – korábbi élettörténet során vagy a tevékenységgel kapcsolatos – áldozattá válás. Ettől függetlenül azonban nem szabad szem elől tévesztenünk az idézett eredményeket, amelyek rámutatnak arra, hogy a prostitúció komplex világának számos szereplője esetén nem állja meg a helyét az „áldozatnélküliségre” vonatkozó kijelentés.

2.4. A prostitúció mint szabad választás

A prostitúció áldozatnélküliségére vonatkozó kijelentés elvezet a prostitúciót övező vita központi eleméhez, miszerint az szabad választáson alapuló munkának tekinthető-e vagy sem. Ha ugyanis a prostituált saját akaratából, mindenfajta befolyástól mentesen dönt arról, hogy valakinek valamilyen ellenszolgáltatás fejében szexuális szolgáltatást nyújt, akkor nem tekinthető áldozatnak.

A liberális álláspont szerint mindenkinek joga van eldönteni, mire és miként használja testét, milyen munkával biztosítja megélhetését, ennél fogva nem állja meg a helyét sem a prostitúció pönalizálása, sem pedig a prostituált áldozatként való ábrázolása.²⁴ Egyetértek a kijelentés azon részével, hogy mindenki szabadon rendelkezhet teste fölött, ezért a prostitúció jogi büntetendősége – bizonyos körülmények között – nem indokolt. Ettől függetlenül azonban, a korábbi féligazságokhoz hasonlóan, ez a kijelentés sem állja meg teljes mértékben a helyét.

Figyelmen kívül hagyja egyrészt a gyermekprostituáltakat, valamint a kizsákmányolt, a futtató kényszerítésének hatása alatt állókat. Nem foglalkozik továbbá a prostitúció háttérében meghúzódó egyéni életutak visszatérő elemeivel és a mélyebb társadalmi-gazdasági tényezőkkel. A hazai és a külföldi szakirodalom egyaránt a prostitúció háttérében meghúzódó gyakori okként kezeli az elhanyagoló és kizsákmányoló családi kapcsolatokat, a korábbi szexuális és/vagy fizikai abúzus élményét.²⁵ A másik gyakran kiemelt „veszélyeztető faktor” az alacsony társadalmi státusz – rossz anyagi körülmények és iskolai végzettség.²⁶ Tehát két kérdés is felmerül:

- a „szabad választás” valójában nem traumatikus élmények fogságában vagy azok következményeként születik-e?
- a „szabad választás” nem mélyen a társadalomba ágyazódott egyenlőtlenségek fogságában születik-e?

Másként fogalmazva: az esetek túlnyomó többségében a prostitúció üzése nem szabad választásnak tekintendő, hanem a megélhetés biztosításának végső eszközeként.

²³ LENTZ – STITT 1996. 180.

²⁴ COOPER 1989.; id. LENTZ – STITT 1996. 176.

²⁵ COY 2009. 64.; STEBBINS 2010. 79.

²⁶ VANWESENBECK 2001. 242-246.

Ezt az állítást támasztja alá az, hogy – legalábbis az utcán dolgozó – prostituáltak jelentős része nem elégedett életével, ha lenne rá lehetősége, más megélhetési forrást választana magának.²⁷

Az az állítás, hogy a prostitúció szabad választás eredménye, önmagában nem állja meg a helyét. Bizonyos esetekben igaz ugyan, azonban a teoretikus vita helyett mindig arra kell koncentrálni, hogy a kényszer dimenziója és annak hatása miként számolható fel. Hangsúlyozni szeretném, hogy „kényszer” alatt nem csak a kényszerítés büntetőjogi kategóriáját értem, hanem a kényszerítő körülményeket: a gazdasági és társadalmi egyenlőtlenségeket és hátrányos helyzetet, a társadalmi kirekesztettséget, illetve az abból fakadó kilátástalanságot, kiúttalanságot, valamint a „készen kapott” szubkultúrát.

2.5. Olyan munka, mint bármely más

Az előző vitás kérdéshez szorosan kapcsolódik az a féligazság, miszerint a prostitúció ugyanolyan munka, mint bármely másik. Elfogadhatónak tűnik az a kijelentés, hogy a prostitúció – bizonyos körülmények között – munkának tekinthető. Egyet értek azzal is, hogy a prostitúció – bizonyos esetekben – szabad választás eredménye. Nem tartom azonban elfogadhatónak azt a kijelentést, hogy a prostitúció ugyanolyan munkának tekinthető, mint bármely másik foglalkozás.

Ennek egyik oka a prostituáltak fentebb említett gyakori áldozattá válása, az erőszak és a kiszolgáltatottság mindennapos élménye. Legfőképpen azonban azért kell elvetnem ezt az állítást, mert a prostituált által nyújtott szolgáltatás az intim szférában valósul meg.²⁸ Ezekből fakadóan a prostitúció gyakran jár olyan negatív következménnyel, amely más munkák esetében nem mondható el. Ilyen például a szégyen és büntudat gyakori érzése,²⁹ a valódi intim kapcsolatok kialakításának problematikussága és a szexuális élet diszfunkcionalitása,³⁰ – az áldozattá válással összefüggésben – a poszt-traumatikus stressz szindróma (PTSD) gyakori diagnózisa³¹, vagy a sok esetben jellemző szerhasználat.³² Más munkákkal ellentétben a prostituáltak jelentős része csak néhány évig folytatja ezt a tevékenységet,³³ jelentős részük elégedetlen életével, változtatna helyzetén, megélhetési formáján.³⁴

Függetlenül attól, hogy a szolgáltatást nyújtóra munkavállalóként vagy áldozatként tekintünk, illetve attól, hogy a prostitúció hierarchiájának mely rétegéről beszélünk (vagyis a „testéről szabadon döntő”, vagy pedig a „testére vonatkozó döntést traumák, fizikai kényszerítés és az élethelyzet kényszerének fogságában meghozó” személyekről) a teoretikus vita helyett, a következmények enyhítésére kell koncentrálnunk.

²⁷ FARLEY 2004. 1095.

²⁸ PATEMAN 1988; id. MATTHEWS 2008. 47.

²⁹ HOIGARD – FINSTAD 1992; id. MATTHEWS 2008. 34.

³⁰ KRAMER 2003; id. STEBBINS 2010. 81.

³¹ FARLEY 1998. 413-417.

³² KRAMER 2003; id. STEBBINS 2010: 79.

³³ MATTHEWS 2005. 887.

³⁴ FARLEY 1998. 1095.

3. Összetettség

A prostitúció meghatározásának a rá vonatkozó nézőpontbeli megosztottságon túli – és talán legfőbb – nehézsége annak adott időszakban és kultúrkörön belül mutatott heterogenitása. A komplexitása és a sokszínűsége illeszkedik a társadalom szükségleteihez, gazdasági, jogi és erkölcsi szabályaihoz, a lehetőségekhez, a szokásrendszerhez, valamint a piaci viszonyok alakulásához, a fizetőképes kereslet változásaihoz.³⁵ Ebből fakadóan soha nem létezett és nem is létezhet „a” prostituált fogalma vagy személye. A prostitúció különböző színtereinek szereplői döntően különböznek élettörténetük, a prostitúcióhoz vezető motívumok, a társadalmi és szociális helyzetük, napi rutinjuk, munkastílusuk, munkájuk színtere szempontjából.

Megkerülhetetlen tehát, hogy foglalkozunk a prostitúció komplex világának felépítésével. Nem törekszem „általános tipológia” vázolására leginkább azért, mert a lehetséges csoportosítási szempontok száma végtelen.³⁶ Beszélhetünk például női és férfi prostitúcióról, illetve ezek homo- és heteroszexuális típusairól, országhatárokon belüli és nemzetközi prostitúcióról.³⁷ A felosztás szempontja lehet a prostitúciót űzők kora,³⁸ vagy a promiszkuitás mértéke.³⁹ Hangsúlyozandó, hogy a – teljesség igénye nélkül – felsorolt néhány lehetséges csoportosítási szempont alapján kialakított típusokon belül további altípusokat különíthetünk el.

A szakirodalomban leggyakrabban fellelhető klasszifikációs szempont a prostitúció jelenségének hierarchiáját, a munka vagy a kliensek elérésének színterét veszi alapul. Közülük a legátfogóbb és legtöbbet idézett tipológiát H. Benjamin és R. E. L. Masters alkotta meg.⁴⁰ A szerzőpáros a II. világháború utáni Észak-Amerika női prostitúciójának tizenöt típusát különbözteti meg, több olyan kategóriát is leírva, melyek a prostitúció hazai világában is fellelhetőek.⁴¹ Klasszifikációs rendszerük csúcán a call girl áll, „a prostituáltak arisztokratája, a görög hetaera és a reneszánsz kori kurtizán egyenes ági leszármazottja.”⁴² Önállóan él, igen magas életszínvonalon, szolgáltatásai meghaladják az átlagos prostituált által nyújtottakat, ennek megfelelően bevételei tekintélyesek. Nincs kiszolgáltatva prostitútornak és tág tere nyílik a kliensek megválogatására.⁴³

A „prostitúciós kontinuum” másik végén a – szakmai és társadalmi – figyelem középpontjában álló streetwalker, vagy utcalány áll.⁴⁴ Több kutatási eredmény szerint az utcai prostitúció körülbelül a prostitúció teljes világának 20 százalékát jelenti.⁴⁵ Az

³⁵ KRÁNITZ 1989. 192.

³⁶ A témával foglalkozó kutatók mindegyike a saját tudományos és társadalmi motiváltsága, háttere és a konkrét kutatási területe alapján dolgoz(ott) ki vagy fogad(ott) el egy már alkalmazott tipológiát. (KRÁNITZ 1989. 193-194.)

³⁷ KRÁNITZ 1989. 193-194.

³⁸ KRÁNITZ 1991. 140.

³⁹ GLUECK – GLUECK 1934; id. ESSELSTYN 1968. 6.

⁴⁰ BENJAMIN – MASTERS 1964. 119-169.

⁴¹ KRÁNITZ 1989. 222-225.

⁴² KRÁNITZ 1989. 222.

⁴³ BENJAMIN – MASTERS 1964. 121-124; KRÁNITZ 1989. 222-223.

⁴⁴ BENJAMIN – MASTERS 1964. 124-125; KRÁNITZ 1989. 223-224.

⁴⁵ LENTZ – STITT 1996. 180.

utcán dolgozók átlagos életkora 21 év, szemben az összes prostituált 25,5 évével,⁴⁶ a „belépés” jellemzően szintén fiatalabb korra tehető.^{47,48} Az utcai prostituáltak általában anyagi, szociális vagy egészségügyi problémákkal küzdenek,⁴⁹ élettörténetükben gyakrabban, az esetek 50-90 százalékában jelenik meg szülői elhanyagolás és/vagy bántalmazás.⁵⁰ Az utcán dolgozó prostituáltak munkájuk során vagy azzal összefüggésben gyakrabban válnak pszichikai, fizikai és/vagy szexuális erőszak áldozatává,⁵¹ ezért hatványozottabban jelentkeznek náluk a prostitúció negatív következményei, mint az alacsony önértékelés, depresszió vagy a poszt traumatikus stressz szindróma.⁵² Szintén a munkavégzés traumatikus voltával hozható összefüggésbe az utcai prostituáltakra gyakrabban jellemző rendszeres kábítószer használat.⁵³ A kitartottak jelenléte is gyakoribb: körülbelül 30 százalékuk háttérben jelenik meg futtató vagy „élősködő partner.”^{54, 55}

A teljesség igénye nélkül idézett eredmények rámutatnak arra, hogy a prostitúció világán belül létezik egy áldozati csoport, akik esetében biztosan nem állja meg a helyét sem az a kijelentés, hogy „munkájuk ugyanolyan, mint bármely másik tevékenység”, sem pedig az, hogy „döntésük mindenfajta korlátozó kényszerűség vagy kényszerítéstől mentesen, tisztán szabad akaratukból születik”. Ez pedig elvezet a definíció problémájához: létezik-e egységes meghatározás, ha a központi vonások alapján minőségi különbségekkel rendelkeznek a prostitúció hierarchiájának egyes csoportjai?

4. A meghatározás lehetőségei

A prostitúció történeti és az adott időszakban, adott kultúrkörön belül egyaránt mutatott heterogenitása, a kontroll mikéntjének folyamatos változása, valamint a prostitúció ötöző, sexualitással, gazdasági és társadalmi hatalmi struktúrákkal összekapcsolódó kérdések megosztó jellege két kritérium elé állítja a meghatározást:

1. Le kell írnia a prostitúció univerzális és állandó elemeit.
2. E leírásnak értéksemlegesnek kell lennie.

Mi a prostitúció és ki a prostituált? Albert Ellis korai meghatározása szerint prostituált az a nő (vagy férfi), aki szexuális és/vagy érzelmi megfontolások híján

⁴⁶ BENSON – MATTHEWS 1995. 399.

⁴⁷ CHURCH et al. 2001; id. RAPHAEL – SHAPIRO 2004. 128.

⁴⁸ Hangsúlyozandó, hogy az ilyenfajta becslések félrevezetőek lehetnek, hiszen a prostituáltak jelentős része néhány év elteltével szakít életformájával, tehát az „átlagéletkor” vagy a „belépés idejének” meghatározása nagyban függ a minta életkori jellemzőitől (MARTIN et al. 2010. 1254.)

⁴⁹ BENSON – MATTHEWS 1995. 402-403.

⁵⁰ MATTHEWS 2008. 65-68.

⁵¹ FARLEY 2004. 1099-1103.

⁵² STEBBINS 2009. 79-80.

⁵³ MATTHEWS 2008. 74.

⁵⁴ BENSON – MATTHEWS 1995. 401-402.

⁵⁵ E helyen csak az utcai prostitúcióra vonatkozó fő megállapításokat idézem, rámutatva azokra a dimenziókra, melyek mentén az egyértelműen elkülöníthető a prostitúció más formáitól. A téma részletes áttekintését lásd: VANWESENBEECK, Ine (2001): Another decade of social scientific work on sex work: A review of research 1990-2000. *Annual Review of Sex Research*. (12). 242-289.

bocsátkozik szexuális kapcsolatokba.⁵⁶ E meghatározás alapvető hibája, hogy nem képesek behatárolni a szereplők körét. Ide sorolható ugyanis minden olyan férfi vagy nő, aki valamilyen anyagi vagy más érdektől vezérelve létesít szexuális kapcsolatot. Például azok az alkalmazottak, akik munkahelyi előbbre jutásuk reményében „adják el testüket”, vagy azok, akik szerelmet vagy szexuális vonzalmat nem éreznek partnerük iránt, ugyanakkor nem kívánják feladni egzisztenciájukat.

Webster meghatározása szerint⁵⁷ a prostitúció nem más, mint a bujaság válogatás nélküli bérbeadása. E meghatározás több fontos elemet tartalmaz: egyrészt a promiszkuitást vagy válogatás nélküliséget, másrészt annak szerződéses voltát. Ezt a definíciót gyakran kiegészítik az együttlét érzelmentességével (bár a „szerződéses forma” hordozza ezt a tartalmat). Azonban ez a meghatározás sem állja meg a helyét. Egyrészt azért, mert a „válogatás nélküliség” teljes mértékben a prostitúció egyik színterének „szereplőjére” sem igaz.⁵⁸ Másrészt pedig azért, mert ez a definíció sem alkalmas prostituált személyének behatárolására.

Ebből a szempontból pontosabbnak tartom Wardell B. Pomeroy meghatározását, aki szerint a prostitúció szexuális szolgáltatások többé-kevésbé válogatás nélküli nyújtását jelenti azzal kiegészítve, hogy a prostituált meghatározott ideig az ebből a tevékenységből származó jövedelméből biztosítja megélhetésének jelentős részét.⁵⁹ A definíció alkalmas a prostituáltak körének szűkítésére azzal a kitételrel, hogy az ellenszolgáltatás (jövedelem) a megélhetést, vagy annak meghatározó részét biztosítja. Pomeroy meghatározását egy elemmel kell még kiegészítenünk: a prostituált-kliens kapcsolat sajátosságaival. Ennek jellemzője, hogy a kliens a közösüléssel járó vagy azt nélkülöző szexuális együttléteket többnyire alkalmanként, azonnal és készpénzben fizeti meg, továbbá a mulandóság, alkalmi jelleg, valamint a – legalábbis a prostituált részéről jellemző – a személytelenség és az anonimitás.⁶⁰

Összefoglalva: prostitúciónak tekintem az érzelmeket és/vagy szexuális vágyat nem igénylő, rendszeres, klienseknek nyújtott szexuális szolgáltatást. Ez a meghatározás megfelel a fenti kritériumoknak, hiszen értéksemleges és megragadja a prostitúció univerzális és állandó elemeit. Ugyanakkor nem hidalja át a heterogenitás problémáját: nem tesz különbséget a prostitúció áldozatai, valamint a tevékenységet szabadon választó, azt munkának (nem pedig kényszerűségnek vagy kényszernek) tekintő személyek között.

Eddig szándékosan nem használtam a szex-munka kifejezését. A prostituáltak öndefiníciójaként is felfogható elnevezés célja annak kifejezése, hogy – szemben a radikális feminista diskurzussal – a prostitúció munkaként kezelendő, vagyis a prostituált nem bűnelkövető vagy szerencsétlen és kiszolgáltatott áldozat, hanem olyan valaki, aki másokhoz hasonlóan megdolgozik megélhetéséért, munkáját pedig –

⁵⁶ Id. BENJAMIN – MASTERS 1964. 23.

⁵⁷ Id. ESSELSTYN 1968. 124.

⁵⁸ WILLIAMSON – FOLARON 2001. 470.

⁵⁹ POMEROY 1965. 125.

⁶⁰ BENJAMIN – MASTERS 1964. 30.

másokhoz hasonlóan – önmaga választja meg, ezért – másokhoz hasonlóan – megilleti mindenfajta védelem.⁶¹

A terminus mindkét eleme problematikus. Egyrészt a szó klasszikus értelmében véve, amit a prostituált (szex-munkás) nyújt, az nem „szex”. Részéről ugyanis nem feltétel az érzelmi vagy a testi vonzalom, az együttlét gyönyört az esetek jelentős részében egyáltalán nem jelent számára – vagyis szexről csak a kliens vágyaiban és fantáziájában beszélhetünk, a szolgáltatást nyújtó esetében inkább egy szerep eljátszásáról van szó.⁶² Másrészt pedig – ahogy korábban bemutattam – a prostitúció munkaként, vagy más munkákhoz hasonló tevékenységként való meghatározása nem állja meg a helyét. Ettől függetlenül a szex-munka kifejezése alkalmasnak bizonyulhat arra, hogy valamiképpen különbséget tegyünk azok között, akik a szexuális szolgáltatást valamilyen kényszerűség vagy kényszerítés hatására nyújtják és azok között, akiknek ez a saját döntésük. Alkalmas lehet arra, hogy különbséget tehessünk aközött, aki önmagát (!) „áldozatként” és aközött, aki „dolgozó, munkát végző, szolgáltatást nyújtó”, másoktól nem függő személyként definiálja.

Összefoglalva a fentieket:

- *szex-munkásnak* tekintem azt a személyt, aki rendszeresen nyújt kliensek számára érzelmeket és/vagy szexuális vágyat nem igénylő szexuális szolgáltatást;
- *prostituátnak* tekintem azt a személyt, aki az élethelyzet megélt vagy valós kényszere és/vagy pszichikai, fizikai befolyásolás, kényszerítés hatása alatt nyújt kliens(ek) számára szexuális szolgáltatást.

5. Összegzés

A korábban kifejtettek alapján a prostitúció jelenségét nehéz vagy lehetetlen definiálni. Ennek egyik oka magának a jelenségnek és a róla való gondolkodásnak a változékonysága. A meghatározás másik akadálya a prostitúció – társadalmat leképező – világának összetettsége: különbséget kell tennünk az áldozatok és a tevékenységet szabadon választó, azt munkának tekintő személyek között. Ezt a különbségtételt a kontroll (odafordulás) eszközeinek is tükrözniük kell. A prostitúcióval összefüggő kérdésekre és problémákra adott válaszoknak egyrészt a kriminálpolitika (futtatók, kitartottak üldözése), másrészt a munkajog (szex-munka feltételeinek biztosítása), harmadrészt pedig a szociális ellátórendszer (szegénység, társadalmi kirekesztettség, a „helyzet kényszerének” felszámolása) felől kell érkeznük.

---

⁶¹ DITMORE 2006. 433.

⁶² MATTHEWS 2008. 41.

Felhasznált irodalom

BENJAMIN, Harry M. D. – MASTERS, R. E. L. (1964): *Prostitution and Morality*. New York: The Julian Press.

BENSON, Catherine – MATTHEWS, Roger (1995): Street prostitution: ten facts in search of a policy. *International Journal of the Sociology of Law*. (23). 395-415. <http://myweb.dal.ca/mgoodyea/Documents/Criminology%20and%20legal%20theory/Street%20prostitution.%2010%20facts%20in%20search%20of%20a%20policy%20Benso n%201995%20IJSLS%2023%284%29%20395.pdf> (2012.12.20.)

BETLEN Anna (2011): Nőelszívás – prostitúció a gazdaságban. In: *Adás-Vétel konferencia-kiadvány*. Budapest: OKRI. 6-14.

COY, Maddy (2009): This body which is not mine: The notion of the habit body, prostitution and (dis)embodiment. *Feminist Theory*. 10 (1). 61-75. <http://fty.sagepub.com/content/10/1/61> (2012.10.24.)

DITMORE, Melissa Hope (2006): *Encyclopedia of prostitution and sex work*. London: Greenwood Press.

ESSELSTYN, T. C. (1968): Prostitution in the United States. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. (376). 123-135. <http://www.jstor.org/stable/1037808> (2013.02.02.)

FARLEY, Melissa (2004): „Bad for the body, bad for the heart”: Prostitution harms women even if legalized or decriminalized. *Violence Against Women*. 10 (10). 1087-1125. <http://vaw.sagepub.com/content/10/10/1087> (2012.10.22.)

GYURKÓ Szilvia (2011): A gyermekek szexuális célú kizsákmányolása – különös figyelemmel a gyermekprostitúcióra. In: *Adás-Vétel konferencia-kiadvány*. Budapest: OKRI. 28-38.

KRÁNITZ Mariann (1989): A prostitúció jellegzetes megjelenési formái. *Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok*. (26). 189-244.

KRÁNITZ Mariann (1991): Prostitúció fiatal korban – tinédzser prostituáltak. *Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok*. (27). 133-196.

LENTZ, Susan A. – STITT, Grant B. (1996): Women as victims in „victimless crimes” the case of prostitution. *Journal of Contemporary Criminal Justice*. 12 (2). 173-186. <http://ccj.sagepub.com/content/12/2/173> (2012.10.22.)

LÉDERER Pál (1999): Kik hát ezek... In: LÉDERER Pál (szerk.): *A nyilvánvaló nők. Prostitúció, társadalom, társadalomtörténet*. Budapest: Új mandátum. 19-33.

MARTIN, Lauren – HEARST, Mary O. – WIDOME, Rachel (2010): Meaningful differences: Comparison of adult women who first traded sex as a juvenile versus as an adult. *Violence Against Women*. 16 (11). 1252-1269. <http://vaw.sagepub.com/content/16/11/1252> (2012.10.23.)

MATTHEWS, Roger (2005): Policing prostitution. Ten years on. *British Journal of Criminology*. 45 (6). 877-895.

<http://myweb.dal.ca/mgoodyea/Documents/Regulation%20and%20control/Policing%20prostitution%20Matthews%20Br%20J%20Crim%202005%2045%286%29%20877-95.pdf> (2012.11.18.)

MATTHEWS, Roger (2008) *Prostitution, politics and policy*. Oxon: Routledge-Cavendish.

POMEROY, Wardell B. (1965): Some aspects of prostitution. *Journal of Sex Research*. 1 (3). 177-187. <http://dx.doi.org/10.1080/00224496509550483> (2012.10.24.)

RAPHAEL, Jody – SHAPIRO, Deborah L. (2004): Violence in indoor and outdoor prostitution venues. *Violence Against Women*. 10 (2). 126-139. <http://vaw.sagepub.com/content/10/2/126> (2012.10.22.)

ROBERTSON, Grace (2012): The injustice of sex trafficking and the efficacy of legislation. *Global Tides*. 6 (4). 1-17. <http://digitalcommons.pepperdine.edu/globaltides/vol6/iss1/4> (2012.11.05.)

SCHREIBER Emil (1917): *A prostitúció*. Budapest: Pátria.

STEBBINS, Jessica P. (2010): Implications of sexuality counseling with women who have a history of prostitution. *The Family Journal*. 18 (1). 79-83. <http://tfj.sagepub.com/content/18/1/79> (2012.10.22.)

SZÉCSÉNYI Mihály (2010): A budapesti prostitúció átalakulása az 1960-as években. *URBS Magyar Várostörténeti Évkönyv V*. 311-327.

TAMÁSI Erzsébet (2012): Tiltás vagy támogatás. Idealizmus vagy realitás. A prostitúció szabályozásának alternatívái. *Magyar Jog* 2012 (6). 321-333.

VANWESENBEECK, Ine (2001): Another decade of social scientific work on sex work: A review of research 1990-2000. *Annual Review of Sex Research*. (12). 242-289. <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10532528.2001.10559799> (2012.11.20.)

VIDRA Zsuzsanna – BARACSI Kitti – KATONA Noémi – SEBHELYI Viktória (2015): *Gyermekkereskedelem Magyarországon. Szexuális kizsákmányolás, koldultatás és zsebtolvajlásra kényszerítés*. Budapest: CEU CPS. <http://archive.ceu.hu/sites/default/files/publications/cps-book-child-trafficking-in-hungary-2015.pdf> (2016.02.10).

WILLIAMSON, Celia – FOLARON, Gail (2001): Violence, risk and survival strategies of street prostitution. *Western Journal of Nursing Research*. 23 (5). 463-475. <http://wjn.sagepub.com/content/23/5/463> (2012. 10. 22.)

***

AN ATTEMPT TO DEFINE PROSTITUTION

It is difficult or even impossible to define the phenomenon of prostitution. One of the reasons for that lies within the variability and complexity of beliefs related to sexuality and the relation between genders, and the value critique embedded within the cultural, economic and power structure. The other obstacle when trying to define prostitution is the complexity of its – society-replicating – world: we need to distinguish between victims and the ones who consider prostitution a job and choose prostitution free willingly. Because of that I claim that two different definitions should be given pointing out the difference between sex work and prostitution.

The tools of control have to reflect this differentiation. The answers to the questions and problems related to prostitution have to come firstly from criminal policy (pursuit of pimps and mistresses), secondly from labor law (ensuring the conditions of sex-work) and thirdly from the social care system (elimination of poverty, social exclusion and exigency).